Valtiovarainvaliokunnan verojaosto
Eduskunta

Viite: HE/280/2022 vp

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi virvoitusjuomaverosta annetun lain muuttamisesta

Maa- ja metsätalousministeriö kiittää kutsusta tulla eduskunnan verovaliokunnan kuultavaksi nyt saatujen lausuntojen perusteella muokatusta virvoitusjuomaveroesityksestä.

Maa- ja metsätalousministeriö näkee paljon mahdollisuuksia valmisteveroissa, joilla pyritään vaikuttamaan elintarvikkeiden kulutukseen. Kuluttajien elintarvikevalintoja ohjaa ensisijaisesti maku ja hinta, joten on tärkeää, että valistustoimenpiteiden lisäksi käytetään myös muita politiikkakeinoja, kuten verotusta, suuntaamaan ruoan kulutusta terveellisemmäksi. Ruokaan ja ravitsemukseen liittyvät riskit ovat Suomessa suurimpia terveyteen vaikuttavia tekijöitä. Suomessa matalampi koulutustaso, vähäisemmät tulot, suurempi perhekoko sekä asuminen maaseudulla ovat yhteydessä suurempaan epäterveellisten elintarvikkeiden ostamiseen. Epäterveelliset elintarvikevalinnat ja heikko ravitsemus lisäävät terveydenhoitokuluja, ylipaino ja lihavuus aiheuttavat työpoissaoloja ja heikentävät työn tuottavuutta. Kaikki politiikkakeinot tulee valjastaa terveystasa-arvon edistämiseksi ja etenkin lasten terveellisen ravitsemuksen turvaamiseksi.

Terveelliset ruokatottumukset ovat myös osa kestävän kehityksen tavoitteita. Euroopan komission keväällä 2020 julkaisemassa Pellolta pöytään -strategiassa todetaan, että myös verokannustimilla olisi edistettävä siirtymistä kestävään elintarvikejärjestelmään ja kannustettava kuluttajia noudattamaan kestävää ja terveellistä ruokavaliota Terveysverot ovat toimiva politiikkakeino vaikuttaa ruokaympäristöömme niin, että suomalaisten suurimmat tautitaakat, jotka johtuvat liiallisesta energian saannista ja elintarvikevalikoiman haitallisesta ravintosisältöprofiilista, kuten paljon tyydyttynyttä rasvaa, suolaa ja sokeria sisältävistä elintarvikkeista, vähenevät. Terveellisempi ruokaympäristö kaikille suomalaisille, myös lapsille, on syy, jonka takia maa- ja metsätalousministeriö kannattaa valtiovarainministeriön esitystä virvoitusjuomien verottamisesta sokeripitoisuuteen perustuen.

Terveysveron toteuttamiseksi virvoitusjuomavero porrastettaisiin nykyisen kahden veroluokan sijaan kuuteen veroluokkaan. Sokerittomien juomien vero laskisi 9 senttiin nykyisestä 13 sentistä litralta. Sokeria sisältävien juomien veron määrä olisi 16, 24, 32, 40 tai 48 senttiä litralta. Vesien verotusta muutettaisiin siten, että virvoitusjuomaveroa kannettaisiin myös yli viiden litran vähittäismyyntipakkaukseen pakatuista vesistä. Veron piiristä poistettaisiin kiinteät juoma-ainekset. MMM pitää käytännön toteutuksen kannalta järkevänä, että esitystä muutettiin lausuntopalautteen perusteella siten, että veroporrastukseen ei vaikuttaisi se, sisältääkö juoma lisättyä sokeria vai ainoastaan luontaista sokeria. Tällöin myös ristiriita runsaasti luontaisesti sokeria sisältävien tuoremehujen ja saman verran sokeria sisältävien toisenlaisten juomien välillä poistuu.

Veropohja säilyisi muuten ennallaan, ja mm sokeria sisältävät maitopohjaiset juomat ja vastaavat kasvipohjaiset juomat olisivat verotettavia, kun taas makeuttamattomat kasvipohjaiset juomat ja maidot olisivat veron ulkopuolella. Sitä, että vesi on edelleen veron piirissä, MMM pitää ristiriitaisena terveysperusteisuuden kanssa, koska vesi on D-vitaminoidun rasvattoman maidon lisäksi ainoa suomalaisille suositeltava juoma. Toisaalta on ymmärrettävää, että veron kokonaistasoa pyritään pitämään ennallaan nykyisessä taloudellisessa tilanteessa, eikä ministeriö sinänsä vastusta pullotetun veden verottamista.

Maa- ja metsätalousministeriö on johdonmukaisesti kannattanut terveellisen ruokavalion edistämistä kaikilla politiikkakeinoilla, myös veroinstrumenteilla. MMM on kannattanut vuoden 2010 makeisveroa ja sen jälkeen virvoitusjuomaveroa kaikissa antamissaan lausunnoissaan. Valitettavasti vielä toistaiseksi kaivattua esitystä, jossa suomalaisten terveellinen ruokavalio olisi keskiössä, ei vielä ole tehty. Vuonna 2017 poistettiin virvoitusjuoma- ja makeisverolaista makeiset, suklaat, jäätelö sekä verotuksen piirissä olleet makeutusaineilla makeutetut makeiset. Ennen sitä, vero kohdentui terveysveronkaltaisesti hyvin niukasti suojaravintoaineita sisältäviin (eli epäterveellisiin) elintarvikkeisiin ja ravintoaineisiin, joiden saantia suomalaisten tulisi vähentää. Tämä alkuperäinen makeisvero, vaikka sen tavoite oli fiskaalinen, oli siis paljon terveysperusteisempi kuin tilalle tullut virvoitusjuomavero tai siihen tehdyt muutokset sokeripitoisuuden porrastuksissa.

Ministeriö toivookin, että tulevaisuuden veroesitykset olisivat aidosti terveysperusteisia. Tämä on myös tärkeä poliittinen viesti, joka tekee näkyväksi, että kansalaisten terveys ja hyvinvointi ovat tärkeitä arvoja, joita edistetään sairaanhoidon ohella laaja-alaisesti terveydenedistämistoimilla. Jatkossa tuleekin hillitä mahdollisuuksia rakentaa yrityksen taloudellinen kannattavuus epäterveellisten, ravitsemusta heikentävien elintarvikkeiden myynnille. Terveyden edistämistoimet kuuluvat kaikille ja etenkin haavoittuvia väestöryhmiä, kuten lapsia, meidän kaikkien tulee suojella. Tuotteiden ravintosisältö on usein muokattavissa terveellisemmäksi. Ravintosisältöprofiileihin perustuvien luokittelusysteemien käyttö, jossa sokerin lisäksi usein huomioidaan tyydyttynyt rasva ja suola, on lisääntynyt EU:ssa ja ympäri maailmaa, joten sokerin lisäksi voitaisiin ajatella

laajempaa, esimerkiksi tyydyttyneen rasvan ja suolan verottamista. On varmasti haastavaa kehittää veroa, jossa riskiä syrjintäperiaatteen rikkomisesta ei ole, mutta jos tavoite on aidosti terveysperusteinen, voidaan syrjimiseen ja luokitteluun liittyvät ongelmat minimoida ja ratkaista tapauskohtaisesti.

Tieteellinen ja laajapohjainen valmistelu on paras tapa kehittää veroja terveysperusteisemmaksi. Ristijoustojen takia tiedämme, että kulutus muuttuu, kun tietyn tuoteryhmän hinta nousee. Samalla tapahtuu muutoksia ravintoaineiden saannissa, kun kulutuksen lisäksi tuotteiden ravintoainesisällöt muuttuvat tuotereformulaation johdosta. Näiden ymmärtämiseksi tarvitaan seurantaa ja tutkimusta, etenkin lasten ruoankäyttöä ja ravintoaineiden saantia tulee alkaa seurata myös Suomessa. Terveyttä ja terveellisempää ruokajärjestelmää tavoiteltaessa voimme heti alkuun poimia matalalla roikkuvia hedelmiä. Maa- ja metsätalousministeriö on mm. ehdottanut arvonlisäveron alentamista hedelmillä ja kasviksilla, joita suomalaiset edelleen kuluttavat aivan liian vähän. Suomalaisten terveitä elinvuosia saataisiin lisättyä eniten edistämällä kasvisten ja hedelmien käyttöä.

Sebastian Hielm
Elintarviketurvallisuusjohtaja